

पठतु संस्कृतम्

शिक्षा

व्याकरणम्

शत-प्रत्ययः
पुल्लिङ्गः नपुंसकलिङ्गः
अभ्यासः

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

तकारान्तः पुंलिङ्गः 'पठत्' शब्दः

	ए.व.	द्वि.व.	ब.व.
प्र. वि.	पठन्	पठन्तौ	पठन्तः
द्वि. वि.	पठन्तम्	पठन्तौ	पठतः
तृ. वि.	पठता	पठद्भ्याम्	पठद्भिः
च. वि.	पठते	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः
प. वि.	पठतः	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः
ष. वि.	पठतः	पठतोः	पठताम्
स. वि.	पठति	पठतोः	पठत्सु
सम्बो. प्र.	हे पठन्	हे पठन्तौ	हे पठन्तः

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

अम्बा क्रीडन्तं पुत्रम् आहूतवती । (क्रीडति)

वृक्षात् पतन्ति फलानि बालकाः सङ्गृह्णन्ति । (पतति)

देवं नमतः भक्तस्य नाम मुकुन्दः । (नमति)

लिखते बालकाय भोजनं देहि । (लिखति)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

बालकः गृहे एव तिष्ठन् पाठं पठति । (तिष्ठति)

चलतः यानात् यात्रिकः न अवतरेत् । (चलति)

विकसतः पुष्पस्य सौन्दर्यं पश्य । (विकसति)

गीतं शृण्वता तेन समयः न स्मृतः । (शृणोति)

अत्र संस्कृतं पाठयतः शिक्षकस्य नाम किम् ? (पाठयति)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

श्लोकं पठन्तं छात्रम् अध्यापकः श्लाघितवान् । (पठति)

फलानि खादतः वानरान् दृष्ट्वा बालिकाः हसितवत्यः । (खादति)

श्रीधरः सम्यक् नृत्यते नर्तकाय पारितोषिकं दत्तवान् । (नृत्यति)

दिलीपः हिमालयपर्वतानां सौन्दर्यं पश्यन् गतवान् । (पश्यति)

इदानीं मम मित्रं गृहम् आगच्छत् अस्ति । (आगच्छति)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

सर्वदा मां पालयति सुब्रह्मण्ये भक्तिं करोमि । (पालयति)

बालकः गृहं गच्छन् चित्रं पश्यति । (गच्छति)

मित्रम् प्रविशत् 'हरिः ओम्' इति कथयति । (प्रविशति)

उपनेत्रम् अधः पतत् खेदं जनयति । (पतति)

अध्यापकः लिखन्तं युवकम् आहूतवान् । (लिखति)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

बालकः अन्नं खादन् गानं शृणोति । (खादति)

दुर्गादेवीं पूजयतः अर्चकस्य नाम किम् ? (पूजयति)

अभ्यासं कुर्वद्भ्यः गायकेभ्यः आहारं ददातु । (करोति)

सेवकौ हसन्तौ कार्यं कुरुतः । (हसति)

शिशुः क्षीरं पिबन् हसति । (पिबति)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

-----गच्छन्ति----- यानानि अहं दृष्टवती । (गच्छति)

व्याधः -----धावन्तं----- मृगम् अनुसृतवान् । (धावति)

बालकः जलं -----पिबन्----- चित्रं पश्यति । (पिबति)

सुरेशः -----धावन्तं----- मूषकं दृष्टवान् । (धावति)

यानं शब्दं -----कुर्वत्----- गच्छति । (करोति)

शतृ-प्रत्ययः पुल्लिङ्गः - अभ्यासः

भक्तः	मन्त्रं (वद्)	वदन्	अर्चति ।
ईश्वरः	(जपत्)	जपन्तं	बालकं प्रसादयति ।
वयं	(चिन्त्)	चिन्तयन्तः	प्रकोष्ठे उपविष्टवन्तः ।
ते	क्रोधं (कृ)	कुर्वन्तः	उत्तिष्ठन्ति ।
ईश्वरः	(स्मरत्)	स्मरन्तं	सज्जनम् अनुगृह्णाति ।

शतृ-प्रत्ययः पुल्लिङ्गः - अभ्यासः

यात्रिकाः	(दृश्)	पश्यन्तः	यानेन	गच्छन्ति ।
शिक्षकः	(चिन्तयत्)	चिन्तयन्तं	शिष्यं	पृच्छति ।
कर्मकरौ	(गम्)	गच्छन्तौ	वार्तालापं	कुरुतः ।
आरक्षकः	(भषत्)	भषन्तं	शुनकं	ताडयति ।
ईश्वरः	(ध्यायत्)	ध्यान्तं	मुनिं	प्रेरयति ।

शतृ-प्रत्ययः पुल्लिङ्गः - अभ्यासः

बालकः चलत् व्यजनं स्थगयति । (चलत्)

देवः ध्यायन्तं भक्तं प्रसीदति । (ध्यायत्)

मालाकारः विकसत् पुष्पं स्पृशति । (विकसत्)

पिता क्रन्दन्तं बालं बोधयति । (क्रन्दत्)

बालिका पतत् फलं स्वीकरोति । (पतत्)

शतृ-प्रत्ययः पु/नपुं - अभ्यासः

शिशुः	(चलत्)	चलत्)	यानं	पश्यति ।
	(पतत्)	पतत्)	पत्रं	नयति ।
	(तिष्ठत्)	तिष्ठत्)	वाहनं	स्मृशति ।
	(विकसत्)	विकसत्)	पुष्पं	त्रोटयते ।
	(भ्रमत्)	भ्रमत्)	चक्रं	पश्यति ।

शतृ-प्रत्ययः पुल्लिङ्गः - अभ्यासः

लिखन् छात्रः अल्पाहारं खादति ।

क्रीडन् बालकः सम्भाषणं करोति ।

पठन् शिष्यः चित्रं पश्यति ।

गच्छत् यानं शब्दं करोति ।

लिखता छात्रेण अल्पाहारः खाद्यते ।

क्रीडता बालकेन सम्भाषणं क्रियते ।

पठता शिष्येण चित्रं दृश्यते ।

गच्छता यानेन शब्दः क्रियते ।

शतृ-प्रत्ययः पुल्लिङ्गः - अभ्यासः

तकारान्तः पुंलिङ्गः 'पठत्'शब्दः

	ए.व.	द्वि.व.	ब.व.
प्र. वि.	पठन्	पठन्तौ	पठन्तः
द्वि. वि.	पठन्तम्	पठन्तौ	पठतः
तृ. वि.	पठता	पठद्भ्याम्	पठद्भिः
च. वि.	पठते	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः
प. वि.	पठतः	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः
ष. वि.	पठतः	पठतोः	पठताम्
स. वि.	पठति	पठतोः	पठत्सु
सम्बो. प्र.	हे पठन्	हे पठन्तौ	हे पठन्तः

सन्धिः

सन्धिः

जश्त्व-सन्धिः

क् ख् ग् घ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ग्
च् छ् ज् झ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ज्
ट् ठ् ड् ढ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ड्
त् थ् द् ध् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = द्
प् फ् ब् भ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ब्

श्चुत्व-सन्धिः

स्	श्	श्
त थ द ध न	च छ ज झ ञ	च छ ज झ ञ

ष्टुत्व-सन्धिः

स्	ष्	ष्
त् थ् द् ध् न्	ट् ठ् ड् ढ् ण्	ट् ठ् ड् ढ् ण्

वाक् + ईशः = वागीशः
कुर्यात् + रामः = कुर्याद्रामः

सत् + चित् = सच्चित्
हरिस् + शेते = हरिशेते
उत् + जीवयति = उज्जीवयति

बृहत् + टीका = बृहट्टीका
दलास् + षट् = दलाष्षट्
पतत् + डमरुकम् = पतड्डमरुकम्

अनुस्वार-सन्धिः

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरं "म्" (मकारः)

परपदस्य आदि-अक्षरं - स्वरः	परपदस्य आदि-अक्षरं - व्यञ्जनम्
म् (मकारः) एव	म् (मकार) स्थाने अनुस्वारः

इदम् अब्रवीत् = इदम् अब्रवीत्

सत्यम् ब्रूयात् = सत्यं ब्रूयात्

परसवर्ण-सन्धिः

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् अनुस्वारः

परपदस्य आदि-अक्षरं - वर्गीय-व्यञ्जनम्

वर्गस्य-अनुनासिका

अं + डम् = अण्डम्

सं + धिः = सन्धिः

पदान्ते अनुस्वारः

पदान्ते त-वर्गः

परपदस्य आदि-अक्षरं - लकारः

परपदस्य आदि-अक्षरं - लकारः

सं + लापः = सँल्लापः

तत् + लयः = तल्लयः

पदान्ते अनुस्वारः

धर्मं + चर = धर्मञ्चर / धर्मं चर

चत्वं-सन्धिः

क् ख् च् छ् ट् ठ् त् थ् प् फ् श् ष् स्

क् ख् ग् घ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = क्

च् छ् ज् झ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = च्

ट् ठ् ड् ढ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = ट्

त् थ् द् ध् + कर्कश-व्यञ्जनानि = त्

प् फ् ब् भ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = प्

सद् + कारः = सत्कारः

विपद् + कालः = विपत्कालः

सम्पद् + समयः = सम्पत्समयः

उद् + पन्नः = उत्पन्नः

चत्र्व-सन्धिः

१. अनुष्टुप्छन्दः = अनुष्टुब् + छन्दः (ब् + छ = प्)
२. अस्मत्पत्रम् = अस्मद् + पत्रम् (द् + प = त्)
३. एतादृक्कीर्तिः = एतादृग् + कीर्तिः (ग् + की = क्)
४. सत्कीर्तिः = सद् + कीर्तिः (द् + की = त्)
५. षट्खाद्यानि = षड् + खाद्यानि (ड् + खा = ट्)
६. विपत्कालः = विपद् + कालः (द् + का = त्)
७. परिषत्कार्यम् = परिषद् + कार्यम् (द् + का = त्)

चत्र्व-सन्धिः

भूभृद् + पतिः

भूभृत्पतिः

तद् + पार्श्वम्

तत्पार्श्वम्

उद् + कर्णः

उत्कर्णः

षड् + कर्माणि

षट्कर्माणि

स्वपद् + पुत्रः

स्वपत्पुत्रः

क् ख् ग् घ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = क्

च् छ् ज् झ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = च्

ट् ठ् ड् ढ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = ट्

त् थ् द् ध् + कर्कश-व्यञ्जनानि = त्

प् फ् ब् भ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = प्

चत्र्व-सन्धिः

षट्सप्ततिः

ऋत्विक्प्रमुखः

मधुलिट्पिबति

वणिक्प्रधानः

सकृत्प्रतिज्ञः

षड् + सप्ततिः

ऋत्विग् + प्रमुखः

मधुलिङ् + पिबति

वणिग् + प्रधानः

सकृद् + प्रतिज्ञः

क् ख् ग् घ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = क्
च् छ् ज् झ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = च्
ट् ठ् ड् ढ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = ट्
त् थ् द् ध् + कर्कश-व्यञ्जनानि = त्
प् फ् ब् भ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = प्

चत्र्व-सन्धिः

क् ख् च् छ् ट् ठ् त् थ् प् फ् श् ष् स्

क् ख् ग् घ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = क्

च् छ् ज् झ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = च्

ट् ठ् ड् ढ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = ट्

त् थ् द् ध् + कर्कश-व्यञ्जनानि = त्

प् फ् ब् भ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = प्

सद् + कारः = सत्कारः

विपद् + कालः = विपत्कालः

सम्पद् + समयः = सम्पत्समयः

उद् + पन्नः = उत्पन्नः